

Machupikchu inka llaqtatqa tukuymanta aswan sumaq qhawarisqa kapchimi, imayna hatarichiyinpi pirkasqa, tupachisqa kasqanmi sumaqta tinkun Pachamamaq kawsayniwan hinaspapas ñawpa inka tayta-mamakunaq lluvmantapas aswan allin, aswan munay kunanpachakunaman saqisqanmi. Kayqa saqparisqas qasqa chunka suqtayuq pachakni kuskanpi ichaq manan hayk'apas chinkasqachu karqan imaraykuchus karpangunis Machupikchu watuskuqunaqa mayninpri chaypi tiyakunapas. Kami kolonia nisqa tiempipi documento chanin qillqakuna chaypin Machupikchu inka llaqtatqa riqsiskuq karqan "Inkakunaq tiyanan" nispa utaq "Inga Nombrado Guaynaciqchq ñawpa llaqtan" nisapas. 1874 (waranqa pusaq pachak qanchis chunka tawayuq) watapi, Herman Goering ingerniero ruwasqa huk documento cartográfico siq'ikunata chaypin mana hayk'aq rikuchikusqan "Machupikchug", "Waynapikchug" toponimunta qhawarichikurqan. 1911 (waranqa isqun pachak chunka hukniyuq) watapi Hiram Bingham yachachiq risqa Machupikchu llaqtata hinaspán sumaq, hatunkaray, allin ruwasqa kayninwan musphayapusqaraq. Hamuqniñ watantataqmí allin yachayniyuq runakunata hñurukuspa kufisqa chaypi haspiyta, k'uskiyta gallarinankupaq.

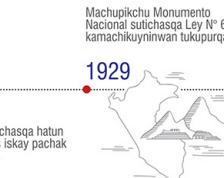

www.machupicchu.gob.pe

Ollantaytambo PAM/DOC/CUSCO

MANAN WATINMANTA KUTIWAQCHU (ICHQA KITIMUWAQ APULKUNAMAN RINPAQ BOLETUYKI KALLAQTI)
MANAN KANCHU HISP ANA WASI

ÑAWPA KAQKUNA RIQSICHIQ WASI (rinapaq pacha: 09:00 - 16:00 h.)

Machupikchu "Manuel Chávez Ballón" sutiyuq Ñawpa kaqkuna riqsichiq wasinqa 1960 (waranqa isqun pachak suqtayuq chunka) watapi liw runapaq punkuta kicharqan, chaymanta pachan SHM-PANM ukuphi ñawpa kawsaykuna rikhurisqanmana mast'aryinpi yanapakun. Hinaspapas Machupikchuman hamuqunata aswan allinta qhawarichin; imachá?, imaynachá? Machupikchu inka llaqtatqa hñallataq inkakunaq kawsayniñ karqan chaykunata. Kay Ñawpa

kaqkuna riqsichiq wasiq 4 (tawa) qhawarichiq p'ititayuqmi chaykunaq ukhunpin tarikun imaymanta Machupikchu hasp'iyp'i tarikusqanta chaymantapas kallantaqmi infografiakuna, phutukuna imayna chayana, tarina siq'i llimp'ikuna ima. Ñawpa kaqkuna riqsichiq wasiq qayllanpin tarikun huk inkil botánico nisqa chaypin niraq uyvakuna, yurakuna qhawarimapaq kan, aswan askhanipaq tarikun hamanq'aykuna.

1. HATUN PUNKU
Waynapikchu Apu qhawarinapaq hinan, arquitectonika inka taytakunaqa rurarcanku. Suytuyusqa punkukunana inkakunaq riqsichiwaynina.

2. INTI YUPAYCHANA WASI
Tiqsi muyuntinmantapas aswan allin qhawarisqa pirqakun, hinaspapas sumaq allin ch'uya pirqasqan kinin Machupikchu inka llaqtapi. Pachampiqa yupaychana pata patakunan, sunqunpiqa huq thupasqa saywan hñallataq - wañukunaman yupaychana t'ugukuna. Hawa patampataq kallantamqi t'ugukuna, chaypitaq huq hatun qaqqa usnupaq hina thupasqa wayra t'ugukunayuq, tutukanapi hanaq pacha qhawanapaq.

3. INKAQ WASIN
Unu phaqchaq, Tayta Inti wasinman qatiqllan kay ch'unkuntin inkakunaq wasikunaqa. Kamaqunaman yupaychana pampataqmí kay ñawpaqin pampa.

4. SAMINCHANA P'UYNUKUNA
Chunka suqtayuq p'uynu quchakunana tarikun llapan Machupikchu inka llaqtantinpi. Kaq riqch'ariq tumpanan llapan wasikunapas; ichaq, sapankan huqnraq kaqniyuq.

5. QAQAKUNAQ CHARWIN
Kayniqpin p'akisqa, ch'iqtasqa, pirwa qaqakuna tarikun, chayta yuyarichiwanchik imaynani kanman karqan manaraq Machupikchu inka llaqtatqa sayarichaqtaq.

6. WILLKA PAMPA
Kayniqpin tarikun llapanmantapas ancha yupaychana wasi, kimsa wayrapunkuyuq yupaychana wasi kaqllataq huk ima haywarkuykuna waqaychana wasi, iha aqna pirqarusaqlla.

7. INTIWATANA SUK'ANKA
Mama hatun wanka qaqan patapatata thupasqa. Umampatami tarikun iskay wasikuna chawpinipatagi intiwatana suk'anka tarikun, chaypin llapan willka apukunaman yupaychakurqan.

8. WILLKA QAQA
Huk hatun qaqqan chayraq thuparisqa, sunqunpiqa apukuna yupaychana pukara. Inka llaqtatqa chawpin Waynapikchuwani simp'aq chakan.

9. KIMSA KANCHA
Kay hinata sutichakun, sayaynintiñ kanchakunata qhawispasa, chay wasikuna iskay ch'ata punkuyuq kama, hinaspán muyurqintin wasikuna chawpinpi mast'arisqa pampayuq. Chaypin umaliq taytakuna tiyaku.

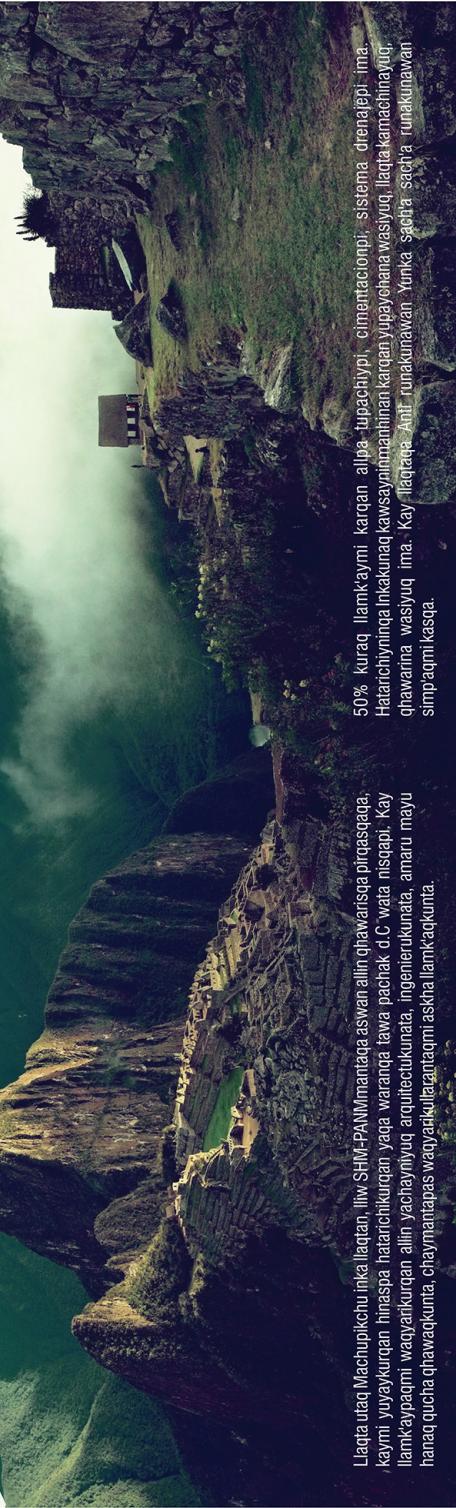
10. RIRPU WASI
Kay wasiqta tarikun kinkin wasikunaq sunqunpi, amaru mayu hanaq cucha qhawanapaqmi, wasi chawpinpi p'tutukuna unuyuq rirpu kaq.

11. APU KUNTUR YUPAYCHANA WASI
Yupaychana pampaq chawpinpi phalariq hina Apu Kuntur tarikun. Kay yupaychana wasiq sunqunpi tarikun chinkana hñankuna unu mama yupaychana.

MACHUPICCHU

Liaqat ueta Machupichu inkajadat, llw SHW-PANMmañaqqa aswan allin qhawaisiq pintañada; kalmi yuyaykurnan hinaspas hatanchikurqan yata waranqa tawa pacchaj d C wata nisnapi. Kay llink'aypiñan waytaykurnan allin yachaynayuq arquitectonikata, ingenierutayta, amaru mayu hñao ouchu dhawaqkuna, chayvamantay waqaytarintanatom asha lamicqakuna.

50% kurqa llamkaymi karqan allpa - tupacaypi, cimentacionipi, sistema drenajeipi, ima. Hatarchinlyning inkakunaq kawsayinmanhuan kardan upayokhana wasiyuq, llaqtakamachayligi, qhawasqa wasiyuq ima. Kay Ladapeq Antu runakurawan Yunka Sodja Sach'a runakurawan simpatognomi kasca.

QUECHUA

ÑAWPA, YUPAYCHANA MACHUPIKCHU PERÚ SUYUQ PARQUE ARQUEOLÓGICO MACHUPIKCHU (SHM-PANM)

SHM-PANMqa UNESCOq Patrimonio Mundial listanpi qillqasqa tarikun. Yaqañ 37,302 hectáreasnipi (92,175 acres), kaypín tarikun yaqa Ñýeru suyuntipatakuy k'ay allpa pacapachi kawsaq uywankuna, sach'ankuna, yurankuna imahinallataq tarikullantaq ruminanta pirqasqa sítios arqueológicos sutichasqa-kuna imaymanya ink'a fankunawan simp'asqa.

Waranqa isqun pachakim kinscha (1930) watamanta pachan, Perú suyu

estadomanta kallpachakamun SHM-PANM nisqaq Patrimonio Cultural (Ministerio Cultura kamachikug wasi), hinallataq Patrimonio Natural (Ministerio del Ambiente kamachikug wasi) kus'kiryintaya, allin hárk'asqa waqayachaykuyninta, amachaynina ima; Perú suyuntipa chanin aswan allin ghawaris-kan qasqan raytu chaymantapas kapuy turismo llank'ayqa sumaqta puririch-kan qhipa wiñaykunapaq qhipanapanqa hiná.

INKAKUNAQ ÑANNIN (RCI)

SHM-PANM nisqaq RCIlninqa Qhapaq Ñan ukhupin tarikun, ñawpa taytanchikkunaq hatunkaray purina ñankuna; kaykunan hinantin tawantsinsutu tupaqchi. Inkakunaq timpunpin astawanya kallpachakurqan, wiñariqan kaywantaqmi anti runakunaq sumaq yachayin llamk'ayin riqsirkurqan.

SHM-PANM ukupiqa tawa chunka iskayniyuq (42) purina ñankunata tarikun, kaymi taripan yaqa kimsa pachak kilometro (300km). Kay ninkunaqa ruwarukurqan inka umalliqunaq makchikusqankunana hinan chaywan hinantin tawantinsuyuntina allinta qhawarispa michirinkunapqa hinapas papas kay ñankunaqa Anti runakunawan Yunka sach'a sach'a runakunawan tinkuchinapanqa qasqa; chay raykon imaymana kalipakunata churakulsaq ñankuna kicharikanpanqa, llamk'arikunapanqa, allichakunapanqa imaqqa, imaynacha llaqtakuna kasqanman hina, imaraykuchus ñankunaqa simp asqa lliw monumentos arqueológicos sutiyasqakunata.

TUKUY KAY ALLPA PACHAPI
KAWSAQ UYWAKUNA,
YURAKUNA

SHM-PANMqa hinantin Perú suyuq aswan chanin niraq niraq uywa, yura kawsayniyuqmí, kaypin tarikun 24 (iskay chunka tawayuq) antikuq yunkunaq ecosistemankuna. 1900 (waranga insqun pachakniyuq) msnm tarikup mik'sach'akunamanta, 6000 (suqtu waranqa) hinsu pmbla urqukuna tarikup kama. Kayhina kasqanmi allin askha salloq uywaku-naq kawsanapanaq, chaypiñ tarikunku yaqa 75 (qanchis chunka pichqayuq) niraq niraq lñuñuq uywakuna, 444 (tawa pachak wañu chunka tawayuq) phalaq uywakuna, 14 (chunka tawayuq) chiru yawar-nyuq unipiñataq alpapirataq kawsaq uywakuna, 24 (iskay chunka tawayuq) chiru yawar-nyuq kiska kiska qaraqay uywakuna, 377 (kimşa pachak isqun chunka isqunniyuq) pilinpukta hinasapas 423 (tawa pachak iskay chunka kimsayuq) niraq niraq hamang'aykuna, 332 (kimşa pachak kimşa chunka iskayniyuq) sach'akuna ima chaykunamanta aswan askhanpi kakuñan kanku qiwña, intimpá, cedro, aliso, pisónaw, unkwa, tara.